

До спеціалізованої вченої ради Д 17.127.07
у Класичному приватному університеті

69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського,
706

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Балобанової Дар’ї Олександрівни на дисертацію Живової Юлії Вадимівни “Сучасні тенденції та кримінологічні засади запобігання бандитизму в Україні”, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлюється однією з глобальних проблем реформування вітчизняного кримінального законодавства – створення нового якісного кримінального закону, який буде відповідати сучасним вимогам існування та розвитку нашої держави. Запобігання кримінальним правопорушенням було й залишається одним з завдань Кримінального кодексу України (ч. 1 ст. 1 КК України). Особливої уваги ця діяльність набуває щодо тих кримінальних правопорушень, які володіють підвищеною суспільною небезпечністю. Саме до такої кримінально-протиправної діяльності належить організована злочинність корисливо-насильницького спрямування, яка є натеper однією з найбільших загроз для системи внутрішньої безпеки, життя та здоров’я, майна громадян будь-якої держави, тобто всього того, що охоплюється поняттям «громадська безпека».

Рівень бандитизму як виду суспільно небезпечного діяння, його динаміка, географічна поширеність та інші показники зумовили необхідність удосконалення вже наявних та розроблення нових, сучасних підходів до вирішення питань протидії та запобігання бандитизму задля його локалізації та зменшення його проявів.

Офіційна статистика демонструє нібито незначні, у порівнянні з іншими видами кримінальних правопорушень, показники фактів бандитизму: за останні 25 років в Україні всього було зареєстровано 1124 факти бандитизму, з них у 1994 р. – 9; 1997 р. – 116; 1999 р. – 96; 2002 р. – 46; 2005 р. – 29; 2009 р. – 23; 2012 р. – 28; 2015 р. – 17; 2016 р. – 18; 2017 р. – 30; 2018 р. – 22; 2019 р. – 15. Проте це пов'язано не з не розповсюдженістю бандитизму в нашій країні, а з тим, що не всі випадки вчинення бандитизму стають відомі правоохоронним органам, зокрема, помилки при кваліфікації діянь, схожих на бандитизм, наштовхують на думку про неповноту офіційної статистики та надають змогу припустити, що через значну латентність рівень вчинення бандитських нападів в Україні значно вищий. У зв'язку із цим при кримінологічному аналізі бандитизму необхідно приділити увагу не лише кількісним, а і якісним показникам. Саме тому правоохоронні органи мають бути послідовними в застосуванні норм кримінального й кримінального процесуального законодавства, зокрема враховувати причини та умови конкретного злочину, механізму впливу цих причин на особистість людини й засобів запобігання та протидії їм.

Увага, приділена дисертанткою кримінологічному дослідженню причин вчинення бандитизму, механізму впливу цих причин на особу злочинця, визначенню способів їхньої нейтралізації, а також аналізу загальних тенденцій цього виду злочину, дозволила визначити сучасні тенденції протидії бандитизму в Україні та запропонувати концепти запобігання цьому виду організованої злочинності.

Проблеми кримінологічного забезпечення протидії організованій злочинності, зокрема бандитизму, були предметом наукових досліджень Ю.В. Абакумової, В.Ф. Антипенко, М.І. Бажанова, О.Ф. Бантишева, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова, Ф.Г. Бурчака, В.В. Василевича, О.В. Головкина, Н.О. Гуторової, І.М. Даньшина, В.П. Ємельянова, А.П. Закалюка, Д.А. Корецького, М.В. Корнієнко, О.М. Литвинова, Є.К. Марчука, П.С. Матишевського, Т.А. Пособіної, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, С.І. Тихенко,

П.В. Хряпинського, В.В. Шаблистого, Н.С. Юзікової та ін.

Безпосередньо кримінально-правові та кримінологічні питання бандитизму в Україні розглядали І.В. Іваненко, В.В. Голіна, І.І. Радіонов, Р.Л. Чорний, В.В. Бедриківський, А.К. Щербакова, Ю.Г. Гаврилов. Але практику протидії та запобігання сучасному бандитизму в Україні ними розглянуто переважно в узагальненому вигляді як частину існування організованої злочинності. Крім того, за останні роки з'явилися певні особливості розповсюдження бандитизму, пов'язані з проведенням Антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил на Сході України, які призвели до неконтрольованого обігу зброї в країні.

Все вищезазначене призвело до появи нової дисертаційної роботи «Сучасні тенденції та кримінологічні засади запобігання бандитизму в Україні».

З'ясування сучасних тенденцій, особливостей, детермінантів бандитизму в Україні та розробленні концептуальних основ запобігання йому є можливим завдяки: розкриттю сучасних форм бандитизму; вивченню позитивного досвіду зарубіжних країн щодо запобігання сучасним проявам бандитизму; виявленню сучасного рівня, динаміки та географії бандитизму в Україні; окресленню основних детермінантів сучасних тенденцій вчинення бандитизму; проведенню кримінологічної характеристики особи, яка вчиняє бандитизм; обґрунтування загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів запобігання бандитизму; визначення індивідуальних та віктимологічних заходів запобігання бандитизму.

Оцінюючи актуальність теми дослідження, необхідно відзначити, що дисертація відповідає плану заходів щодо реалізації Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.01.2012 р. № 53-р; Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленій указом Президента України від 21.10.2011 р. № 1000/2011. Дисертація виконана в межах плану науково-дослідної роботи

Дніпровського національного університету ім. Олеса Гончара «Дослідження теоретичних та прикладних проблем у кримінально-правовій, кримінологічній, адміністративно-правовій, кримінально-виконавчій, фінансово-правовій галузях права» (номер державної реєстрації 0119U100866), відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 р. № 942 «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року» та Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. В основу дисертаційного дослідження покладено діалектичний метод пізнання, який застосовувався у всіх розділах дисертації та забезпечив визначення понятійного апарату дослідження. Також в дисертації були використані формально-логічний, порівняльно-правовий, логіко-юридичний, структурно-функціональний, соціологічний та статистичний методи, метод системного аналізу.

Висновки і рекомендації дисертантки ґрунтуються на аналізі вітчизняних і зарубіжних джерел, нормативного матеріалу, літератури з питань кримінального права, кримінології й інших наук, енциклопедично-довідкової літератури. Авторкою опрацьовано значний масив літератури, що безпосередньо чи опосередковано торкається теми дисертаційного дослідження – 224 джерела. Зазначене свідчить про високий рівень обізнаності дисертантки у питаннях, які нею досліджуються, та забезпечує відповідний рівень обґрунтованості зроблених нею висновків. Слід відмітити емпіричну основу дослідження, яку становлять офіційні статистичні дані про зареєстровані випадки вчинення бандитизму за період 1995–2015 рр., про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їхнього досудового розслідування за 2015–2019 рр. (форма №1); про результати боротьби з

організованими групами та злочинними організаціями у період 2015–2019 рр. (форма №1); про осіб, які вчинили бандитизм у період 2015–2019 рр. (форма №2); вироки в справах (провадженнях) про бандитизм, внесені до ЄРСР у 2009–2019 рр.; результати анкетування 83 працівників правоохоронних органів (4 прокурори, 12 слідчих прокуратури, 45 слідчих та 22 оперативних працівники Національної поліції України); узагальнені результати опитування 196 осіб, які вчинили бандитизм і відбувають покарання в установах виконання покарань у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Сумській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській областях.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація за своїм змістом є першим комплексним дослідженням, у межах виконання якого на підставі аналізу сучасних тенденцій бандитизму розроблено заходи запобігання цьому виду злочину на різних рівнях та запропоновано шляхи вдосконалення кримінально-правової охорони громадської безпеки в Україні. Автор отримав низку науково-теоретичних результатів, які мають значення не лише для науки кримінального права, а й для вдосконалення правозастосовної діяльності правоохоронних органів.

Здобувачка Живова Ю.В. у дисертації обґрунтувала декілька теоретичних висновків, уточнила зміст окремих понять, котрі мають наукове й практичне значення, що знайшло своє відображення в конкретних теоретичних положеннях і пропозиціях, які винесенні на захист. У дослідженні, зокрема: сформульовано авторське кримінологічне визначення сучасного бандитизму як діяльності озброєного злочинного угруповання (організованої групи чи злочинної організації), спрямованої на систематичне отримання злочинних доходів та (або) встановлення контролю за певною соціально-економічною сферою чи певною територією з використанням

озброєного насильства чи погрози його застосування; обґрунтовано доцільність доповнення ст. 257 КК України заохочувальною нормою щодо звільнення від кримінальної відповідальності особи, крім організатора банди, яка перебувала в її складі, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно повідомила правоохоронний орган про існування озброєної злочинної групи та активно сприяла її викриттю, якщо в її діях немає складу іншого злочину. Хоча слід зазначити, що запропонована редакція норми потребує деяких уточнень.

Особливу зацікавленість викликав проведений дисертанткою аналіз кримінологічних характеристик не тільки осіб, які вчинили бандитизм та відбувають покарання за нього, а й жертв бандитського нападу, що дозволяє сформулювати пропозиції в частині профілактики віктимної поведінки осіб.

Позитивної оцінки заслуговує проведений авторкою аналіз сучасного рівня, динаміки та географії бандитизму, визначення причин та умов вчинення бандитизму, що підтверджується значним масивом емпіричного матеріалу, належна обробка та висновки з якого ілюструють відповідні положення дисертаційного дослідження за текстом.

Усі ці положення дисертаційного дослідження є теоретично важливими і, без сумніву, є певним внеском у кримінологію та кримінально-правову науку.

Здійснене Живою Ю.В. комплексне наукове дослідження дає можливість виробити певні рекомендації для більш ефективного запровадження заходів, спрямованих на протидію організованій злочинності в цілому та бандитизму безпосередньо.

Результати дослідження мають не лише наукове, а й суто **практичне** значення, та можуть бути використані: у *правотворчості* – для вдосконалення законодавства у частині кримінальної відповідальності за бандитизм та запровадження заходів, спрямованих на протидію організованій злочинній діяльності; у *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині протидії

бандитизму та в оперативно-практичній діяльності Служби безпеки України щодо запобігання бандитизму в Україні; у *навчальному процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Криміналістика», «Кримінологія», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Особливості розслідування окремих видів кримінальних правопорушень»; у *науково-дослідній діяльності* – для подальших наукових розробок у теорії кримінологічної характеристики та засад запобігання бандитизму в Україні.

За результатами дослідження опубліковано 12 наукових праць, серед них – 6 статей у фахових виданнях України, 2 статті у періодичних наукових виданнях інших держав за профілем дисертації та 4 тези доповідей, надрукованих у збірниках тез за результатами виступів на науково-практичних заходах.

Зміст автореферату дисертації відповідає її змісту та встановленим вимогам.

Дослідження Живої Ю.В. має і інші позитивні положення та, безумовно, є актуальним і корисним як в практичному, так і в теоретичному плані.

У цілому позитивно оцінюючи рецензоване дослідження, звернемо увагу на окремі спірні положення, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час захисту дисертації.

1. Авторкою запропоноване власне кримінологічне визначення сучасного бандитизму як діяльності озброєного злочинного угруповання (організованої групи чи злочинної організації), спрямованої на систематичне отримання злочинних доходів та (або) встановлення контролю за певною соціально-економічною сферою чи певною територією з використанням озброєного насильства чи погрози його застосування. Виникає питання щодо обмеження бандитизму корисливою спрямованістю (отримання злочинних доходів, встановлення контролю за соціально-економічною сферою тощо), що звужує це поняття та ставить під питання визначення бандитизму як

злочину проти громадської безпеки, а не суто злочину проти власності чи у сфері господарської діяльності.

2. Під час кримінально-правового аналізу бандитизму авторка робить декілька висновків, які потребують уточнення або пояснень:

а) враховуючи авторське визначення бандитизму, не робиться остаточний висновок про об'єкт цього злочину;

б) визначаючи бандитизм як злочин із формальним складом, видається доцільним було б окремо визначити вид складу стосовно кожного окремого діяння, що його утворюють, – організація банди, участь у банді та участь у злочинах, нею вчинюваних;

в) не можна погодитись з точкою зору авторки про доцільність визнання суб'єктом цього злочину неповнолітніх віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років (с. 34). Авторка сама зазначає, що «вказані особи можуть не усвідомлювати суспільної небезпечності саме бандитизму як конкретного злочину, але мають розуміти суспільну небезпеку озброєного нападу на юридичних та фізичних осіб». Це й свідчить про те, що кримінальна відповідальність за бандитизм не повинна передбачатися з 14-річного віку, але відповідні дії неповнолітніх мають отримувати правову оцінку за нормами про ті посягання, які ними були фактично вчинені;

г) не приділено уваги проблемам кваліфікації бандитизму та розмежування його із суміжними злочинами (вбивствами, розбоями тощо), не зважаючи на те, що авторка неодноразово згадує про існуючі проблеми у правозастосуванні.

3. Бажано було б почути думку дисертантки з приводу того, чи погоджується вона з положенням п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України №13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23.12.2005 р., яке визначає банду як озброєну організовану групу або злочинну організацію, що попередньо створена для вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або *одного такого нападу, який*

потребує ретельної, довготривалої підготовки (курсив мій, Д.Б.), в частині можливості кваліфікації одного нападу як бандитизму.

4. Авторка на с. 63 приєднується до низки вітчизняних та зарубіжних вчених (Ю.Г. Гаврилов, І.В. Іваненко, Д.А. Корецький, Т.А. Пособіна тощо) стосовно зменшення мінімальної кількості учасників банди до двох осіб. При цьому проведеним опитуванням колишніх учасників банди, які наразі відбувають покарання в установах виконання покарань Міністерства юстиції України, підтверджується значна розповсюдженість банд, які склалися з 3-5 осіб (38,3% опитаних) та більше. Крім того, у відповідних висновках до роботи авторка також зазначає про кількісний склад не менш ніж 3 суб'єкта. Отже, потребує уточнення авторська позиція щодо цього питання.

5. Ще одне застереження щодо дисертаційної роботи Живої Ю.В. стосується можливого використання її результатів. Висвітлюючи загальносоціальні засади запобігання та протидії бандитизму, авторка абсолютно обґрунтовано наголошує на великому попереджувальному значенні кримінального закону. У зв'язку з цим виникає питання про доцільність внесення якихось змін до чинного Кримінального кодексу України з метою удосконалення його нормативних положень в частині запобігання бандитизму в сучасній Україні.

Незважаючи на це, дисертація Живої Юлії Вадимівни «Сучасні тенденції та кримінологічні засади запобігання бандитизму в Україні» виконана на належному науковому і методологічному рівнях, з широким використанням загальної та спеціальної літератури, проведеним аналізом опитування осіб, які засуджені за бандитизм, та працівників правоохоронних органів, що здійснюють протидію бандитизму, має наукову цінність і практичну значимість. Рецензована дисертація є завершеною, кваліфікованою самостійною науковою працею, що містить результати проведених автором досліджень.

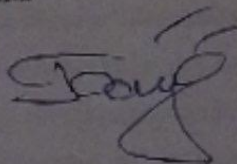
Отримані автором нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення

для кримінально-правової, кримінально-виконавчої та кримінологічної наук, а саме – автором визначаються сучасні тенденції протидії бандитизму в Україні та пропонуються певні кримінологічні заходи запобігання йому.

Дисертація Живої Ю.В. відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, визначених Порядком присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (в редакції від 27.07.2016 р.), а сама здобувачка на основі прилюдного захисту заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент

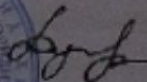
Доцент кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

Д.О. Балобанова

Вчений секретар

Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

В.В. Дудченко